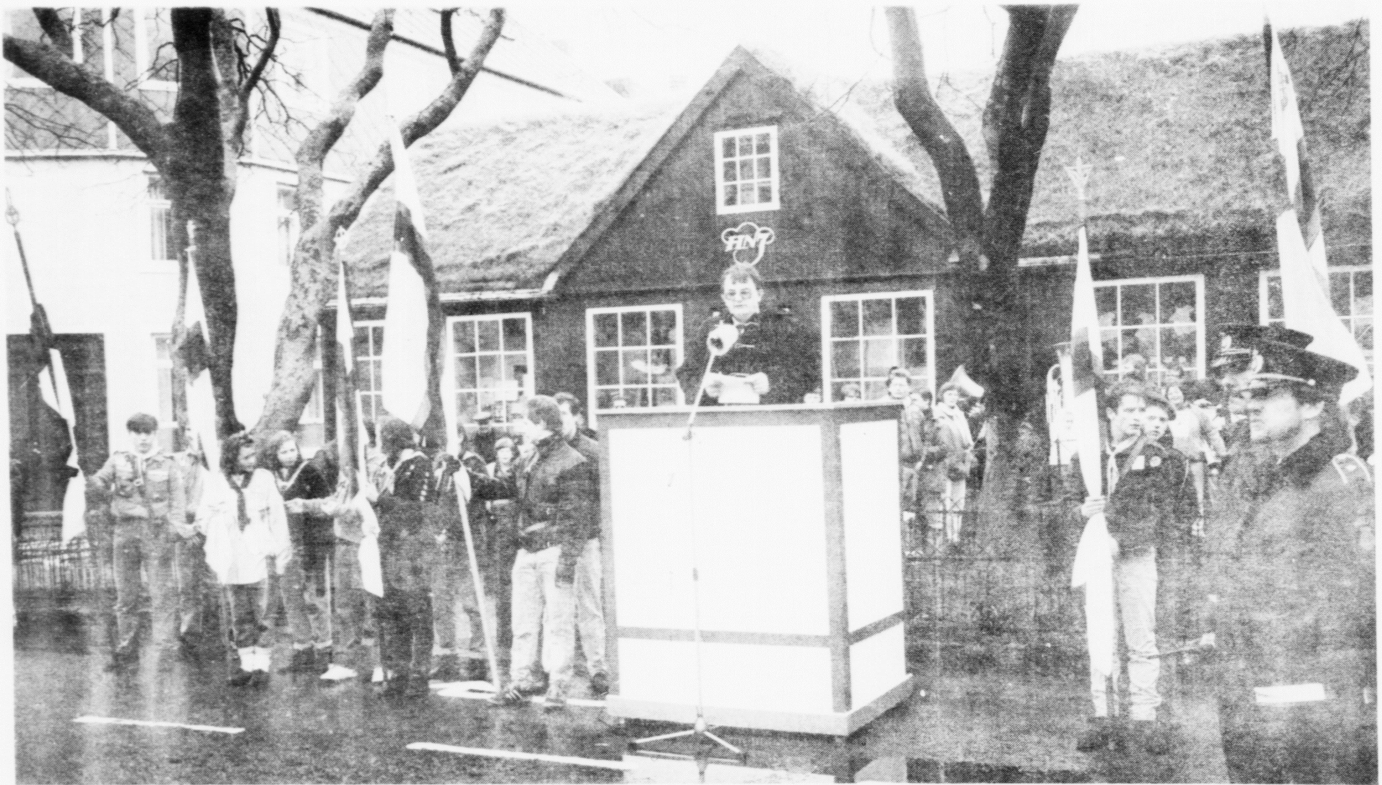

etik. Frælsi er ein áhaldandi prosess av royndum og møguleikum.

Tað var ein tíð, tá tað var eitt ómetaliga stórt frælsi hjá húskallinum at fáa loyvi at gifta seg og fáa fótin undir egðið borð. At tað kanska kostaði meiri strið og strev, enn at starvast sum húskallur, hevði einki at siga i mun til fróina yvir at hava ábyrgdina av sinum egna, bæði tá tað gekk illa og tá tað gekk væl.

Tjóðskaparræslan saman við arbeidsevnum og framtakssminum hjá fólki okkara hevur verið tann drivandi megin i skapanini av Føroyum i nýggjari tíð. Meðan londini sunnanfyri okkum hava verið handelsfólk i öldir og ti dugað væl at fara við peningi, so eru tað ikki meira enn gott og væl 125 ár liðin síðani, at vit so spakuliga byrjaðu at trilva okkum fram á ti fria handels- og vinnuvegnum.

Tað kann tí vera freistandi at nevna tað, sum onkur helt fyri, at vit úr einum mentalum búskaparligum sjónarmiði ikki eru heilt fullfór enn i peningasøkum. Tær goðu tíðirnar hava givið okkum afturstig, vit vórðu aftur sum barnið, ið heldur, at tað ber til at keypa allan heiminn, bert tú hevur eitt kekk-hefti. Vit hava gloymt at hugsa um, at tað, sum stendur inni á kekk-konto okkara fyrst og fremst er tann fiskur, sum svimur á grunninum. Tað er við hesum tilfeingi eins og við innistandandi peningi, hann veksur ikki av teirri orsök, at vit lata fleiri kekk-hefti til fleiri persónar at taka pening av somu konto.

Síðani Nólsoyar-Páll á sinni gjørdi tjaldrið til frælsisfuglin, er ómetaliga nógv hent i samfelagi okkara, frá at vera tilafturskonnar eru Føroyar vorðnar eitt tað ríkasta land i heiminum. Broytingar i 1960-unum og upp til henda dag, eru so nógvur ferðir stórrar enn tær broytingar, sum fóru fram um aldarskiðið og fyrst i hesi öldini. Vegir, tunnlar og ferjur binda landið og fólkíð saman. Menningin hevur gingið við fúkandi ferð á øllum økjum. Serliga hesi seinna árinu hevur tað verið ein sonn búskaparlig optimisma i samfelagi okkara.

Peningur hevur verið i landinum sum ongantið fyrr og vit hava havt eitt búskaparligt frælsi sum ongantið fyrr. Frælsisfuglin tjaldrið varð til ein peningafugl. I hesum dansi um gullkálvin hoyrdist onkur tosa um tjóðskaparligt frælsi, men nógv varð ikki lurtað eftir hesum. Fólkinið yvirhøvur dámdi, betur eitt persónligt livsfrælsi, frælsi at búgva væl, frælsi at koyra i bili, frælsi at keypa sjónvarp, frælsi at hava nógv at velja i av handilsvörum, frælsi at ferðast til onnur lond. Øll hava kanska ikki kent, at tey hava havt sama peningaliga frælsi sum onnur, men at flest øll hava roynt at dansa um gullkálvin eftir forminum.

Teir, sum høvdu skil fyri at gera iløgur, fingi goðar dagar. Kappast varð um at geva teimum lán og landið

veðhelt. Handilshúsinu komu at verða i risaliki. Vit hava gjørt iløgur i stór dýr skip, bygt virki á landi, keypt lastbilar og útgerð i teirri ljósu vón um, at ongin endi var á nokrum, at fiskigrunnarnir vóru ótómandi og at peningin fór áhaldandi at streyma inn i bankar, i landskassa og eisini niður i lummar okkara.

Hava fólk kravt, so hava politikarar okkara sanniliga eisini verið optimistiskir útsølumenn. Teir hava lovað undirsjóvartunnlar, flogvøllir og hvørt av sinum. So knappliga var ballið liðugt, sum snarljós á alljósum degi. Nú er rokningin fyrri dansin um gullkálvin komin, og klandrast verður um, hvør hevur bilagt alt tað, sum á henni stendur. Tá tað var gjørt til brúðleyp fyrr, var tann mettur at vera besti kokkur, sum dugir at tilætla so, at øll fingi nógv mikið úttan at nakað leyp av. Ov nógv hevur tað tilætlað hjá okkum hesi seinna árinu.

Vit kunnu kanska i løtuni taka undir við Jákupi Dahl, tá hann sigur:

*Lágt liggur tokan, kovandi tung,
og myrkir for arbeidsins degi,
av myrkri og iva er folki sjúkt,
einki alit á egnari meg.*

Álvagentan úr ævintýrinum hevur eisini givið okkum føroyingum nokur ynski at velja ímillum. Og vit valdu áhaldandi at seta okkum hægri og hægri materiell mál her i livinum. Saman við hinum vesturheiminum komu vit at verða tað mest slúka ættarlið i søguni nakrantíð. Frælsi hevur hjá okkum verið at bæði maður og kona komu út á arbeidsmarknaðin. Tað var ein tíð, tá hetta veruliga var eitt fritt val, men tað er tað ikki longur, tí nú skulu avdráttirnir gjaldast.

Vit hava øll fingið tað betri á flest øllum økjum. Men alt hevur sin pris. Eitt er vist, sum ein omma segði ein dagin, „ongin hevur longur tað, sum eitur tíð at geva børnum sinum. Tíð til at taka sær av teimum, lurtu eftir teimum og hava tey uppi i. I flestu heimum er tað ein katastrofa, um eitt barn verður sjúkt, tí hvør skal vera heima hjá tí“. Kanska hefur omman rætt. Tað seinasta bragðið er, at vit hava givið børnum okkara frælsi til at fara upp kl. 7 á morgni at siggja sjónvarp, har tey morgunloyp av sjónvarpsglugganum verða dygd undir i ávirkan av øllum slag, har tað goða føroyska, hvat tað so enn er, munar lítið.

Helst er tað rætt, at tað hvørki slepst undan parabol ella felagsmarknaðinum — EF. Á europeiska meginlandinum verður nú dúgliga tosað um 1992, tað árið, tá øll tey fólk, sum búgva i EF, fáa eitt nýtt frælsi, hvør i sinum lagi at virka i tí innara marknaðinum, ið fevnir um øll lond i EF, har kunnu tey selja vorur sínar úttan toll, nýta sína útbúgving, arbeida og skapa sær egðið

virki og hvørt av sinum. Vit tøroyingar eru partar av vesturheiminum og europeisku siðmenningini. Tað hava vit altíð verið. Ber tað so á at vit ikki sleppa undan at fara upp i henda felagsskap, so er eingin ivi um, at vit koma at standa mikið sterkari sum sjálvstøðug tjóð, enn sum litlibátur hjá donum, tí so koma vit kanska heilt at detta burtur ímillum.

Men i løtuni eru vit i kreppu, stýrdari ella óstýrdari og úr eini kreppu er bert ein vegur, og tað er úr henni, tí sjálvandi hava vit alit á egnari meg. Har tað er ein vilji er ein vón. Vit hava verið gyrdur i brókum fyrr. Lat okkum tí vóna at teir ráðandi duga at velja ta røttu leiðina úr hesi kreppu. Kanska hava vit lítið politikarum, vinnulivsfolki og okkum sjálvum ov nógv til i teimum goðu tíðunum, tá so ov nógv var tilætlað.

Men tá frælsi er at velja, og vit ella tey, sum umboða og stýra okkum hava valt, so mugu vit eisini gjalda tann pris, sum tað kostar at mistaka seg og velja skeivt.

Frælsi og framtíðarvónir hoyra saman, og i so máta er menniskjan lík staranum:

*Ti starin er so vordin,
at vónin er hans alt;
ta stund, hon hvørur burtur,
er lívið stirt og kalt.*

Hin vegin má tað vera loyvt okkum, sum i ævintýrinum at fantasera um, hvat vit høvdu kunnað fingið burtur úr sama tilfeingi og sama peningi, sum vit nú hava mist. Hugsíð tykkum, at hesin peningur i staðin hevði verið nýttur i einum miðvisum tjóðskaparligum bygningsarbeiði i skapanini av føroysku tjóðini. Hugsu um tað skúlaverk, tær skúlábokur, tað sjónleikarhús, tað fornminissavn, tær útvarpssendingar, tær føroysku sjónvarpssendingar, tað sjónvarpshús, teir barnagarðar, tað kirkju ella tað fróðskaparsetur og hvørt av sinum, sum vit kundu fingið fyrri henda pening. Tað er loyvt at droyma og vóna. Gongdin hevur vist okkum, at tað er eitt mark fyrri, hvussu langt vit koma, tá vit taka tað materiella fram um alt annað. Kann henda sannroyndin læra okkum at finna nýggj og betri virði i stremban okkara, so er nógv vunníð av hesum royndum okkara, tí

*so skal tað kennast um landið alt,
tað tekur at sumra umsiðir.*

*Lat sólina skina um dalar og fjøll,
grønast lat heidar og hðir!
Tí øll vit leingjast mot livgandi söl,
vónandi sælari tíðir.*

Lat okkum aftur i ár ynskja varinum og frælsisfuglinum tjaldrinum vælkomnum.